

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан філологічного
факультету

Юрій Бідзіля

Юрій БІДЗІЛЯ

« 30 » червня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Освітня програма	Українська мова і література
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «**Загальне мовознавство**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **01 Освіта/Педагогіка** спеціальності **014 Середня освіта** предметної спеціальності **014.01 Середня освіта (Українська мова і література)** освітньої програми «**Українська мова і література**».

Розробник: *Баньої Вероніка Федорівна*, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні **кафедри української мови**
Протокол № 12 від 26 червня 2023 року

Завідувач кафедри Наталія ВЕНЖИНОВИЧ

Схвалено науково-методичною комісією філологічного факультету
Протокол № 8 від 29 червня 2023 року

Голова науково-методичної комісії Василь ШАРКАНЬ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	перший	перший
Кількість модулів – 2	Семестр	
	1-й	1-й
	Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4	28 год.	8 год.
Вид підсумкового контролю: іспит	Практичні, семінарські	
	20 год.	6 год.
Форма підсумкового контролю: усна	Лабораторні	
	–	–
	Самостійна робота	
	72 год.	106 год.

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу – узагальнити і систематизувати здобуті студентами-філологами знання з окремих лінгвістичних дисциплін; розширити і поглибити загальнолінгвістичну підготовку фахівців; ознайомити студентів з основними методами наукового дослідження мови, досягненнями сучасного світового і вітчизняного мовознавства.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК 1);
- здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 2);
- готовність до безперервного навчання та оволодіння сучасними знаннями (ЗК 9);
- здатність до критичного осмислення історичних надбань та новітніх досягнень філологічної науки (ФК 2);
- здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень (ФК 4);
- уміння орієнтуватися в проблемах сучасного суспільно-політичного життя та визначати власну позицію (ФК 9).

Здатність розв'язувати складні завдання й проблеми в процесі професійної діяльності в галузі освіти та науки (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, методики викладання) або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій; здатність розв'язувати проблеми в умовах, що характеризуються невизначеністю та потребують нових стратегічних підходів, здатність працювати в команді та продовжувати навчання з високим ступенем автономії, здатність до критичного мислення (ІК).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумов для вивчення навчальної дисципліни «Загальне мовознавство» немає.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми вивчення навчальної дисципліни «Загальне мовознавство» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Цінує різноманіття та мультикультурність світу й здатний керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу та співробітництва.	РН 5
Здатний оцінювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.	РН 9
Уміє характеризувати теоретичні та практичні аспекти конкретної філологічної галузі.	РН 10
Застосовує поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації.	РН 11
Уміє проводити науковий аналіз мовного й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.	РН 12
Уміє доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань і власну точку зору на них як фахівцем, так і широкому загалу.	РН 14
Уміє використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних завдань і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.	РН 20
Очікувані результати навчання	Шифр ПРН
Орієнтується у проблемах сучасного суспільно-політичного життя та визначає власну позицію щодо мовознавчої проблематики, використовуючи здобуті знання про природу й функціонування мовної системи.	РН 5
Формує сучасні погляди на проблеми мовознавства, спираючись на історію розвитку українського і світового мовознавства.	РН 9
Уміє здобувати, аналізувати, узагальнювати й використовувати інформацію, застосовуючи теоретичні знання про мову, для вирішення загальнонаукових проблем; уміє виконувати завдання, що містять елементи проблемного пошуку.	РН 10
Використовує здобутки мовознавчої науки у власних лінгвістичних дослідженнях.	РН 11
Володіє методологією і методами наукового дослідження з урахуванням класичних і новітніх принципів, обирає найефективніші методи та прийоми лінгвістичних досліджень.	РН 12
Уміє здобувати, аналізувати, узагальнювати й використовувати інформацію в навчальному процесі, застосовувати теоретичні знання про мову для вирішення проблем у школі відповідно до чинних програм.	РН 14
Знає структуру мови та її основні й неосновні одиниці; розрізняє мову та мовлення; усвідомлює природу мовних змін; аналізує й застосовує основні положення лінгвістичних теорій у практичній діяльності; чітко висловлює думку щодо проблематики мовознавчого характеру, визначаючи власну позицію.	РН 20

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання з дисципліни «Загальне мовознавство» є: іспит, модульна контрольна, усне опитування на практичних заняттях, виконання тестових завдань на сайті електронного навчання; опрацювання першоджерел (наукових праць видатних мовознавців); виконання індивідуальних завдань (підготовка презентацій / рефератів) тощо.

Методи за типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний, проблемного викладу, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький методи, самостійна робота пошукового характеру; за дидактичними завданнями: словесні – лекція, евристична бесіда, навчальна дискусія; наочні – ілюстрація, демонстрація; практичні – робота з текстом, презентації / реферати.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю – усна або письмова з такими видами: групове та індивідуальне опитування на практичних заняттях, оцінювання практичних завдань, перевірка рівня опрацювання першоджерел (наукових праць мовознавців), тестування на сайті електронного навчання, оцінювання презентацій / рефератів.

Форма модульного контролю: письмова (тести, відповідь на теоретичні питання, виконання проблемних завдань).

Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота								Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	50	100
4	4	4	4	4	9	9	12		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота						Модульна контрольна робота	Сума
T9	T10	T11	T12	T13	T14	50	100
5	5	5	10	15	10		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	8	32	6	30
Комп'ютерне (письмове) тестування при тематичному оцінюванні	1	5	1	5
Презентація	1	5	1	5
Опрацювання першоджерел (реферування, ануотування наукових праць мовознавців)	1	8	1	10

Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульний контроль є необхідним елементом модульно-рейтингової технології навчального процесу. Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «**Загальне мовознавство**» проводиться двічі на семестр, згідно з розкладом модульних контролів, визначених навчальною частиною в межах годин, які відведені на практичні заняття. До модульної контрольної роботи допускаються здобувачі освіти, які виконали всі види практичних завдань. До початку модульної контрольної роботи студенти мають мати поточні підсумкові бали за практичні заняття та самостійну роботу. Максимальна кількість балів, одержаних під час модульної контрольної роботи, становить 50 балів.

Виконання модульної контрольної роботи передбачає надання відповідей на тести та теоретичні питання, виконання проблемних завдань. Робота складається з 20 тестів (тестування відбувається через систему Moodle), двох теоретичних питань, двох проблемних завдань.

Перескладання підсумкового модульного контролю здобувачами, які отримали рейтинговий бал за модульний цикл, що відповідає незадовільній оцінці, проводиться не пізніше двох тижнів після атестаційного. Позитивні оцінки з модульного циклу не підвищуються.

Якщо здобувач набрав 60 і більше балів, то іспит може бути виставлений за результатами поточного оцінювання та модульного контролю на момент оголошення результатів. Якщо ж студент бажає поліпшити свою оцінку, він складає іспит за всією програмою навчальної дисципліни. При цьому в підсумковій оцінці не враховуються накопичені бали.

Здобувач вищої освіти, який не з'явився на модульну контрольну роботу, або ж його модульна оцінка становить від 0 до 34 балів, зобов'язаний скласти (перескласти) модуль до початку підсумкового контролю у строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені деканатом факультету.

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модульна контрольна робота 1		Модульна контрольна робота 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Тести	20	10	20	10
Теоретичне питання	2	20	2	20
Проблемне завдання (пізнавально-пошукове питання)	2	20	2	20
Разом		50		50

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Шкала ECTS	Диференційована шкала	Недиференційована шкала	Мінімальний бал – максимальний бал
A	Відмінно	Зараховано	90-100
B	Добре		82-89
C	Добре		74-81
D	Задовільно		64-73

E	Задовільно		60-63
FX	Незадовільно	Не зараховано	35-59
F	Незадовільно		0-34

За результатами модульного контролю визначається підсумкова рейтингова оцінка. Оцінка за іспит визначається залежно від рейтингового балу. Загальна кількість балів, яку може здобути студент, – 100 балів. Вони досягаються шляхом сумування результатів оцінок за всі види робіт. Здобуті бали переводяться також в оцінку за чотирибальною національною шкалою.

Оцінку **«відмінно» (90-100 балів, А)** заслуговує здобувач, який усебічно, системно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях; засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

Оцінку **«добре» (82-89 балів, В)** – заслуговує здобувач, який повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.

Оцінку **«добре» (74-81 бал, С)** заслуговує здобувач, який у загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою.

Оцінку **«задовільно» (64-73 бали, D)** – заслуговує здобувач, який знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його в майбутній професії; виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

Оцінку **«задовільно» (60-63 бали, E)** – заслуговує здобувач, який володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання й використання його в майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

Оцінка **«незадовільно» (35-59 балів, FX)** – виставляється здобувачу, який виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

Оцінку «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється здобувачу, який володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою; не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення цієї дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи здобувача протягом семестру.

До складання іспиту допускаються здобувачі вищої освіти, у яких підсумкова модульна оцінка за семестр становить не менше 35 балів і, яким зараховано всі види робіт за цей семестр.

Здобувач вищої освіти, підсумкова рейтингова оцінка якого складає від 0 до 34 балів, зобов'язаний покращити її до початку підсумкового семестрового контролю під час чергування викладачів на кафедрі у строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені деканатом факультету. Інакше здобувач не допускається до складання іспиту і в нього виникає академічна заборгованість.

Іспит з навчальної дисципліни здобувач вищої освіти може не скласти, якщо він успішно пройшов усі модульні контролі та його влаштовує підсумкова модульна оцінка. Здобувачі вищої освіти, підсумкова модульна оцінка яких становить від 35 до 59, іспит складають обов'язково. Здобувач освіти може підвищити на заліку рейтинговий бал, при цьому, за результатами складання іспиту оцінка не може бути менша за підсумкову оцінку, яку він отримав за результатами модульних контролів.

Іспит проходить в усній формі. На іспит виносяться теоретичні, практичні завдання в обсязі навчального матеріалу. Оцінювання результатів навчання на іспиті здійснюється за 100-бальною шкалою. Оцінка за іспит заноситься у відомість обліку успішності.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Теорія мовознавства.

Тема 1. Мовознавство як наука. Загальне мовознавство як навчальна дисципліна. Загальне і часткове мовознавство. Загальне і теоретичне мовознавство. «Загальне мовознавство» як навчальна дисципліна. Предмет і завдання курсу «Загальне мовознавство». Зміст курсу «Загальне мовознавство». Місце мовознавства в системі наук. Мовознавство і суспільні науки (філософія, соціологія, історія, археологія, етнографія, літературознавство та ін.). Основні розділи мовознавства.

Тема 2. Структура мови. Системний характер мови. Система і структура мови. Парадигматичні, синтагматичні й ієрархічні відношення між мовними одиницями. Поняття про яруси (рівні) мовної системи. Основні і проміжні яруси, їх одиниці. Взаємозв'язок структурних компонентів мови в межах кожного ярусу і всіх ярусів між собою. Теорія ізоморфізму і ієрархії рівнів мови. Система і норма.

Тема 3. Знакова природа мови. Поняття знака і знакової системи. Типологія знаків. Семіотика як наука, що вивчає знакові системи. Специфіка мовного знака. Своєрідність мови як знакової системи. Унілатеральна й білатеральна теорія мовного знака. Мова і несловесні форми спілкування. Поняття про паралінгвістику і паракінетику.

Тема 4. Проблема взаємозв'язку мови, мислення і свідомості. Мова і мислення. Три типи мислення (чуттєво-образне, технічне і поняттєве) і їх зв'язок з мовою. Психофізичні основи зв'язку мови і мислення. Поняття про нейролінгвістику. Психолінгвістика як наука, що вивчає процеси сприйняття і формування (породження) мовлення. Внутрішнє

мовлення і мислення. Гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа. «Мовна картина світу» і її відношення до логічної моделі дійсності.

Тема 5. *Мова і суспільство.* Багатоаспектна природа мови. Своєрідність мови як суспільного явища. Суспільні функції мови. Соціальна зумовленість мовних явищ (мовленнєвої діяльності, мовної норми тощо). Соціальна диференціація мови, її основні форми. Соціолінгвістика. Основні поняття соціолінгвістики: мовна ситуація, мовна політика. Мова як найважливіша етнічна ознака. Мова і культура. Мовна поведінка. Етнолінгвістика. Інтерлінгвістика як особлива лінгвістична дисципліна, яка вивчає організацію колективної комунікації в багатомовному світі.

Тема 6. *Мова і мовлення. Комунікативна лінгвістика.* Сутність категорії комунікативної лінгвістики та її взаємозв'язки з іншими галузями знання. Складові комунікації, пов'язані з риторикою мовлення і ситуацією спілкування. Стиль спілкування. Мовна особистість у комунікації. Усне й писемне спілкування. Функціональний стиль мовлення. Регістр як категорія комунікації. Аспекти мовного коду в міжкультурній комунікації. Національно-культурна специфіка мовленнєвого етикету. Комунікативні табу. Невербальні особливості міжкультурної комунікації.

Тема 7. *Мова як явище, що історично розвивається.* Розвиток мови і два аспекти лінгвістики: синхронія і діахронія. Зовнішні причини мовних змін: контактування мов, прогрес людського суспільства, культурно-історичний контекст. Внутрішні причини мовних змін (мовні антиномії). Найважливіші типи внутрішніх змін: пристосування мовного механізму до фізіологічних особливостей людського організму, удосконалення мовного механізму. Мовні контакти, їхні наслідки. Субстрат, суперстрат, адстрат.

Тема 8. *Методологія мовознавства.* Поняття про методи наукового дослідження мови. Співвідношення понять «метод», «методика», «прийом». Описовий метод, його суть, цілі і завдання. Два прийоми описового методу: внутрішньої і зовнішньої інтерпретації. Порівняльно-історичний і історико-порівняльний методи (прийоми зовнішньої і внутрішньої реконструкції). Методика відносної хронології і глотохронології. Прийоми і принципи етимологічного аналізу. Зіставний метод. Типологічна класифікація мов. Структурний метод: дистрибутивний аналіз; методика безпосередніх складників; трансформаційна методика; компонентний аналіз. Метод лінгвогеографії. Методи і прийоми породжувальної (генеративної) граматики. Психолінгвістичні методи. Застосування математичних методів у мовознавстві.

Модуль 2. Історія лінгвістичних учень.

Тема 9. *Історія лінгвістичної думки в стародавні часи.* Початкові уявлення про мову. Мовознавство в Давній Індії. Античне мовознавство, його значення для подальшого розвитку науки про мову. Арабська наука про мову. Давньокитайське мовознавство.

Тема 10. *Європейське мовознавство XI – XVIII ст.* Стан мовознавства в Європі епохи Середньовіччя. Європейське мовознавство епохи Відродження. Європейське мовознавство XVII – XVIII ст. «Всезагальна раціональна граMATика» А. Арно і К. Лансло. Українське мовознавство XI–XVIII ст.

Тема 11. *Зародження порівняльно-історичного мовознавства.* Проблема методу мовознавства і питання періодизації порівняльно-історичного мовознавства. Передвісники порівняльно-історичного мовознавства. Основоположники нового напрямку мовознавства XIX ст. Філософія мови Вільгельма фон Гумбольдта.

Тема 12. *Основні напрями в мовознавстві другої половини XIX ст.* Натуралістичний (біологічний) напрям у порівняльно-історичному мовознавстві. Психологічний напрям. Г.Штейнталь як один із засновників лінгвістичного психологізму. Лінгвістично-філософські погляди О. Потебні. Молодограматизм.

Тема 13. *Розвиток мовознавства кінця XIX – початку XX ст.* Історико-культурні течії в мовознавстві (Школа «слів і речей», Школа естетичного ідеалізму, неолінгвістика). Я. Бодуен де Куртене. Соціологічний напрям. Лінгвістична концепція Ф. де Соссюра.

Тема 14. *Мовознавство II половини XX ст. – початку XXI ст.* Історичні й методологічні

основи структуралізму. Празька лінгвістична школа. Копенгагенський структуралізм (гloseматика). Американський структуралізм (дескриптивізм). Генеративізм. Європейське неогумбольдтіанство. Американське неогумбольдтіанство. Формування так званого радянського мовознавства, його філософське, наукове і практичне спрямування. Основні напрями сучасного мовознавства. Когнітивна лінгвістика. Функціональна лінгвістика. Лінгвістика тексту. Комунікативна лінгвістика Прикладна лінгвістика.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	п	с.р.		л	п	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1-й семестр				1-й семестр				
МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ МОВОЗНАВСТВА								
Тема 1. Мовознавство як наука. Загальне мовознавство як навчальна дисципліна.	6	2		4	8	2		6
Тема 2. Структура мови.	8	2	2	4	8		2	6
Тема 3. Знакова природа мови.	8	2	2	4	6			6
Тема 4. Проблема взаємозв'язку мови, мислення і свідомості.	8	2	2	4	6			6
Тема 5. Мова і суспільство.	.6	2		4	6			6
Тема 6. Мова і мовлення. Комунікативна лінгвістика.	8	2	2	4	6			6
Тема 7. Мова як явище, що історично розвивається.	8	2	2	4	6			6
Тема 8. Методологія мовознавства.	10	2	2	6	10	2		8
Разом за модулем 1	62	16	12	34	56	4	2	50
МОДУЛЬ 2. ІСТОРІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ УЧЕНЬ								
Тема 9. Історія лінгвістичної думки в стародавні часи.	7	2		5	7			7
Тема 10. Європейське мовознавство XI – XVIII ст.	7	2		5	7			7
Тема 11. Зародження порівняльно-історичного мовознавства.	9	2	2	5	9	2		7
Тема 12. Основні напрями в мовознавстві другої половини XIX ст.	10	2	2	6	10		2	8
Тема 13. Розвиток мовознавства кінця XIX – початку XX ст.	14	2	2	7	17	2		12
Тема 14. Мовознавство II половини XX ст. – початку XXI ст.	11	2	2	10	14		2	15
Разом за модулем 2	58	12	8	38	74	4	4	56
<i>Усього годин</i>	<i>120</i>	<i>28</i>	<i>20</i>	<i>72</i>	<i>120</i>	<i>8</i>	<i>6</i>	<i>106</i>

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна форма	Кількість годин заочна форма
1.	Мовознавство як наука. Загальне мовознавство як навчальна дисципліна.	-	-
2.	Структура мови.	2	2
3.	Знакова природа мови.	2	-
4.	Проблема взаємозв'язку мови, мислення і свідомості.	2	-
5.	Мова і суспільство.	-	-
6.	Мова і мовлення. Комунікативна лінгвістика.	2	-
7.	Мова як явище, що історично розвивається.	2	-
8.	Методологія мовознавства.	2	-
9.	Історія лінгвістичної думки в стародавні часи.	-	-
10.	Європейське мовознавство XI – XVIII ст.	-	-
11.	Зародження порівняльно-історичного мовознавства.	2	-
12.	Основні напрями в мовознавстві другої половини XIX ст.	2	2
13.	Розвиток мовознавства кінця XIX – початку XX ст.	2	-
14.	Мовознавство II половини XX ст. – початку XXI ст.	2	2
	Разом	20	6

6.4. Самостійна робота

Самостійна робота студентів передбачає опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу, вивчення окремих тем, питань, що не були розглянуті в курсі лекцій, конспектування наукової й навчальної літератури, опрацювання першоджерел. Ефективність самостійної роботи студента викладач виявляє під час тематичного опитування на практичних заняттях, перевірки конспектів тощо та відображає в загальній оцінці за тему і модуль.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна форма	Кількість годин заочна форма
1.	Місце мовознавства в системі наук.	4	6
2.	Своєрідність системності мови. Співвідношення системних і несистемних явищ у мові. Система і норма.	4	6
3.	Незмінність та мінливість мовного знака. Паралінгвістика і паракінесика.	4	6
4.	Взаємозв'язок мислення, свідомості та мови в концепціях античних мислителів. Внутрішнє мовлення і мислення.	4	6
5.	Залежність стану мови від стану суспільства. Мова як найважливіша етнічна ознака.	4	6
6.	Комунікативна лінгвістика. Сучасні уявлення про співвідношення мови і мовлення.	4	6
7.	Темпи мовних змін. Питання про прогрес у розвитку мов.	4	6
8.	Метод лінгвістичної географії. Соціолінгвістичні і психолінгвістичні методи. Математичні методи в мовознавстві.	6	8
9.	Мовознавство в Давньому Римі.	5	7
10.	Українське мовознавство XI – XVIII ст.	5	7
11.	Місце Вільгельма фон Гумбольдта в історії світового мовознавства.	5	7

12.	Ф. де Соссюр в історії європейського та світового мовознавства. «Курс загальної лінгвістики» Ф. де Соссюра: структура, концепція, ідеї.	6	8
13.	Лінгвістичний структуралізм та його основні напрями	7	12
14.	Теорії сучасних лінгвістичних вчень	10	15
	Разом	72	106

6.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання призначені для відпрацювання пропущених занять через хворобу студента або іншу поважну причину, а також мають на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти здобувають у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці, формування сталих навичок дослідницької роботи як невід'ємної фахової риси фахівця-філолога.

1. Виконання завдань за матеріалами методичних розробок.

2. Реферування й анотування наукових статей.

3. Написання рефератів / створення презентацій (відповідно до тем лінгвістичних повідомлень).

Вимоги до виконання й оформлення індивідуального завдання:

1. Обсяг виконаного завдання – 4-5 сторінок друкованого тексту / 15-20 слайдів презентації;

2. Структура кожного виду робіт (зміст, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо є); список використаної літератури).

Теми лінгвістичних повідомлень (реферат/презентація)

1. Диференціація та інтеграція – основні процеси розвитку мови.
2. Статика і динаміка мови. Функціонування і розвиток мови.
3. Філософські основи мовознавства.
4. Синтаксична система мови. Парадигматичні й синтагматичні відношення.
5. Слов'янські мови як об'єкт порівняльно-історичного мовознавства.
6. Пошук універсалій у мовознавстві.
7. Методика генеративної граматики.
8. Основні опозиційні ознаки мови і мовлення.
9. Мовлення як об'єкт вивчення сучасних мовознавчих дисциплін.
10. Теорії знака. Мовні одиниці як знаки.
11. Невербальна семіотика.
12. Типологія мов Е. Сепіра.
13. Піджини, креольські і штучні мови.
14. Відкритість, динамічність і стійкість мовних систем.
15. Внутрішнє мовлення.
16. Аспект і метод.
17. Методика семантичного поля.
18. Пошук універсалій у мовознавстві.
19. Методика математичної лінгвістики.
20. Дискурсивний аналіз.
21. Невербальні форми спілкування.
22. Звуковий символізм.
23. Критика теорії мовної відносності.
24. Мовна політика в Україні: діяхронний аспект.
25. Білінгвізм: соціальний, психічний, мовний аспекти.
26. Вплив соціального середовища на мовленнєву поведінку людини.
27. Кодування і декодування у процесі спілкування.
28. Аналіз за безпосередніми складниками.
29. Типологія. Характерологія.
30. Класифікація методів дослідження: проблемні питання.

31. Універсальний предметний код як основа інтернаціонального характеру людського мислення.
32. Невербальна семіотика.
33. Диференціація та інтеграція – основні процеси розвитку мови.
34. Статика і динаміка мови. Функціонування і розвиток мови.
35. Філософські основи мовознавства.
36. Синтаксична система мови. Парадигматичні й синтагматичні відношення.
37. Слов'янські мови як об'єкт порівняльно-історичного мовознавства.
38. Пошук універсалій у мовознавстві.
39. Методика генеративної граматики.
40. Основні опозиційні ознаки мови і мовлення.
41. Мовлення як об'єкт вивчення сучасних мовознавчих дисциплін.
42. Теорії знака. Мовні одиниці як знаки.
43. Невербальна семіотика.
44. Типологія мов Е. Сепіра.
45. Піджини, креольські і штучні мови.
46. Відкритість, динамічність і стійкість мовних систем.
47. Внутрішнє мовлення.
48. Аспект і метод.
49. Методика семантичного поля.
50. Пошук універсалій у мовознавстві.
51. Методика математичної лінгвістики.
52. Дискурсивний аналіз.
53. Невербальні форми спілкування.
54. Звуковий символізм.
55. Критика теорії мовної відносності.
56. Мовна політика в Україні: діахронний аспект.
57. Білінгвізм: соціальний, психічний, мовний аспекти.
58. Вплив соціального середовища на мовленнєву поведінку людини.
59. Кодування і декодування у процесі спілкування.
60. Аналіз за безпосередніми складниками.
61. Типологія. Характерологія.
62. Класифікація методів дослідження: проблемні питання.
63. Універсальний предметний код як основа інтернаціонального характеру людського мислення.
64. Невербальна семіотика.
65. Мовознавча проблематика в Біблії та Євангелії.
66. Філософський період в історії давньогрецького мовознавства.
67. Мовознавство Давнього Сходу.
68. Граматичний період в історії арабського мовознавства.
69. Мовознавство середньовічної Європи.
70. Особливості формування україністики.
71. Вітчизняне мовознавство XVI – XVIII ст. Києво-Могилянська академія.
72. Компаративістика в Україні.
73. Методологічні й лінгвістичні принципи молодогограматизму.
74. Методологічні й лінгвістичні принципи пражського структуралізму.
75. Л. Блумфілд як засновник американської дескриптивної лінгвістики.
76. Психолінгвістичні школи у мовознавстві XIX ст.
77. Українська лінгвогеографія.
78. Женевська і Паризька лінгвістичні школи.

79. Логіко-граматична школа середини ХІХ ст.
80. Харківська лінгвістична школа. Лінгвістична концепція О.О. Потебні.
81. Ф. де Соссюр про мову і мовлення.
82. Ф. де Соссюр в історії європейського і світового мовознавства.
83. І. Вихованець і становлення функційно-семантичного підходу.
84. П. Житецький – український компаративіст кінця ХІХ ст.
85. С. Самійленко – український молодогораматик другої половини ХХ ст.
86. Лондонська школа структуралізму.
87. Е. Сепір – основоположник антропологізації та діахронізації лінгвістичного структуралізму.
88. Дж. Міллер – основоположник когнітивної науки.
89. Філософія мови В. Вундта.
90. Е. Бенвеніст – представник європейської школи постмодерного мовознавства.
91. Етнолінгвістика: сутність, проблематика, зв'язок з фольклористикою.
92. Менталінгвістика: проблематика вивчення.
93. Синергетичний детермінізм – нова постмодерна парадигма.
94. Сучасна лінгвістика тексту.
95. Українська лінгвогеографія.
96. Напрями загального мовознавства: короткий хронологічний огляд.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Технічні засоби: офісні додатки, електронне навчання в середовищі Moodle, сайт електронного навчання УжНУ (<https://e-learn.uzhnu.edu.ua/>), Google Meet.

Обладнання: персональний комп'ютер, мультимедійний проєктор, інтерактивна дошка.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Загальне мовознавство: навчально-методичний посібник для самостійної роботи для студентів І курсу денної та заочної форм навчання спеціальності 014 «Середня освіта» предметної спеціальності «Українська мова і література» освітньої програми «Українська мова і література» / Уклад. В.Ф. Баньої. Ужгород: Рік-У, 2022. 72 с.
2. Дорошенко С.І. Загальне мовознавство: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.
3. Загальне мовознавство. Навчально-методичний посібник / Укладач Т.О. Лелека (2-ге видання доповнене та перероблене). Кропивницький, 2022. 198 с.
4. Зеленько А.С. Загальне мовознавство: Навч. посібник. Київ: Знання, 2010. 380 с.
5. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: підручник. 3-є вид. Київ: Видавничий центр «Академія», 2010. 464 с.
6. Семчинський С.В. Загальне мовознавство: підручник. Київ: АТ «ОКО», 1996. 416 с.
7. Сосюр, Фердінан де. Курс загальної лінгвістики / Пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. Київ: Основи, 1998. 324 с.

Додаткова література

8. Академік Олександр Савич Мельничук і сучасне мовознавство: (зб. наук. пр. до 90-річчя з дня народж.) / [редкол.: О.Б. Ткаченко (голова), С.С. Єрмоленко, Г.В. Зимовець]. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2012. 278 с.

9. Андрейчук Н. Роль контрастивної лінгвістики в розвитку теорії моделювання мови та створенні моделей мовного опису. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. Вип. 5. С. 213–219.
10. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістичної генології: навч. посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2006. 248 с.
11. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістичної прагматики: підручник. Київ: Академія, 2011. 304 с.
12. Бацевич Ф.С. Нариси з комунікативної лінгвістики. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2003. 278 с.
13. Бацевич Ф.С. Лінгвістична прагматика: спроба обґрунтування проблемного поля і дослідницької одиниці. *Мовознавство*. 2009. 1. С. 29–37.
14. Бацевич Ф.С. Природність спілкування як лінгвопрагматична категорія. *Мовознавство*. 2011. №1. С. 3–12.
15. Бережняк В.М. Загальне мовознавство: хрестоматія; Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2011. 361 с.
16. Гавришак І.І., Проців О.Я. Лінгвофілософська система Вільгельма фон Гумбольдта: історико-біографічний аспект. *Медична освіта*. 2019. №4. С. 127–133.
17. Гайдаєнко І.В. Дистрибутивний аналіз як метод дескриптивної лінгвістики. *Зб. наук. праць «Південний архів». Філологічні науки*. Вип. XXI. Херсон. ХДУ, 2003. С. 130–133.
18. Галинська О.М. Ключові етноконцепти крізь призму лінгвокультур (на матеріалі української та англійської народної фразеології). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 31 (70). № 4. Ч. 3. 2020. С. 99–105.
19. Глущенко В.А. Лінгвістичний метод і його структура. *Мовознавство*. 2010. №6. С. 32–44.
20. Жлуктенко Ю.О., Бублик В.Н. Контрастивна лінгвістика. проблеми і перспективи. *Історія українського мовознавства (друга половина ХХ ст.): Хрестоматія / упорядник В.В. Денисюк*. Умань: ВПЦ «Візаві», 2016. С. 239–253.
21. Загнітко А.П. Історія українського мовознавства в особах: наук.-навч. посібник. Донецьк: ДонНУ, 2006. Ч. 1. 184 с.
22. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк: ДонНУ, 2012. Том 1, 402 с.; Том 2, 350 с.; Том 3, 402 с.; Том 4, 388 с.
23. Загнітко А.П. Теорії сучасних лінгвістичних вчень: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. 528 с.
24. Історія українського мовознавства (друга половина ХХ ст.): Хрестоматія / упорядник В.В. Денисюк. Умань: ВПЦ «Візаві», 2016. 266 с.
25. Кириченко Г.С. Нариси загального мовознавства: навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закладів. Київ: Миколаївський держ. ун-т ім. В.О.Сухомлинського, Національний ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова, 2008. Ч. 1: Мова, її будова та функції в суспільстві. 2008. 168 с.
26. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність: (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму). Львів: Літопис, 2002. 304 с.
27. Ковальчук О.П. Теоретичне підґрунтя реалізації зіставного аналізу для дослідження епонімів сучасних англійської та української мов. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2019. № 39, том 2. С.104–106.
28. Кришко А.Ю., Бріт Н.М. Вплив ідей Вільгельма фон Гумбольдта (1767– 1835) на мовну освіту в Україні ХІХ – початку ХХ століття: монографія. Умань: ФПО Жовтий О.О., 2015. 179 с.
29. Левицький А.Е. Українська зіставна лексикологія початку ХХІ століття: перспективні напрями. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка* (27). 2006. С. 35–39.
30. Лучик А.А. Українське зіставне мовознавство: стан і перспективи. *Мовознавство*, 2014, № 6. С. 31–39.
31. Мельничук О.С. Методологічні пошуки в нових підходах до висвітлення мови. *Мовознавство*. 1991. № 3.
32. Мельничук О.С. Мова як суспільне явище і як предмет сучасного мовознавства. *Мовознавство*. 1997. № 2–3. С. 3–19.
33. Мельничук О.С. Сучасні проблеми розвитку і взаємодії мов світу. *Мовознавство*. 1970. №3.
34. Німчук В.В. Мовознавство на Україні в 14–17 ст.: монографія/ відп. ред. В.М. Русанівський. Київ: Наук. думка, 1985. 224 с.

35. Просяник О. Фердинанд де Соссюр: деміфологізація концепції: Монографія. Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2018. 276 с.
36. Русанівський В.М. Методологія, теорія і часткові методи лінгвістичних досліджень. *Мовознавство*. 1975. № 2. С. 3–11.
37. Селіванова О.О. Проблема класифікації методів лінгвістики. Методи лінгвістичних досліджень: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Слов'янськ: СДПУ, 2010. С. 180–186.
38. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К., 2006. 716 с.
39. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К., 2008. 712 с.
40. Солдатова Л. Поняття «мова» у дослідженнях представників Празького лінгвістичного гуртка. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць / гол. ред. Є.Б. Барань. Вінниця: ТОВ «фірма Планер», 2020. Вип. 31. С.33–45.
41. Франчук В.Ю. Олександр Опанасович Потебня. Сторінки життя і наукової діяльності. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2012. 375 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. «Мовознавство» науково-теоретичний журнал Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні. Режим доступу: <http://www.movoznavstvo.org.ua/>
2. Наукова електронна бібліотека Національної бібліотеки ім. В. Вернадського: <http://www.nbu.gov.ua/>
3. Сайт Львівської ННБУ ім. В. Стефаника: <http://aleph.lsl.lviv.ua:8991/F>